

Ýagşyny ýatlap

Category: Aýdym-saz sungaty, Kitapcy, Sözler
написано kitapcy | 23 января, 2025
Ýagşyny ýatlap ÝAGŞYNY ÝATLAP

*Segsen ýediň ýanwarynyň başynda,
Juwan wagty – otuz sekiz ýaşynda,
Şagadam şäheri – Kaspiň duşunda,
Baky ýurda giden Nyýazmämmet bagşy...*

Gyzyletrekli sygyrýet müşdagı, lukman Mämmet Salyhowyň sözlerine onuň ildeşi zehinli bagşy, ökde gyjakçy N.Gulow adyndaky çagalar sazçylyk mekdebiniň mugallymy Meret Abdyreýimow her gezek, şu aýdymy aýdanynda, oglanlyk ýoldaşym, klasdaşym, dostum, merhum bagşy Nyýazmämmet Orazowyň syrdam syraty, hoşgylaw häsiýeti, bugdaý reňkli ýylgyryp duran keşbi göz öňümde janlanýar.

....1962-nji ýilda Gyzyletregiň M.Ý.Hamzaýew adyndaky 1-nji orta mekdebiniň 9-njy klasynnda okap ýörkäk biziň aramyza Esenguly raýonynyň Garadegiš obasyndan bir okuwçy goşuldy. Klasdaşlar bilen doly tanyşyp, öwrenişip ýetişmänkä-de, ol Nurberdi bagşynyň kružogy (raýon pionerler öýüniň ceper höwesjeňler öýüniň ceper höwesjeňler kružogy) bilen gyzyklhyp ugrady.

Bir günem okuwdan soň ol şol ýere bardy. Şol wagt Nurberdi aganyň ýeke özi haýsydyr bir işe gümra bolup oturan eken. 13-14 ýaşly, bugdaý reňkli, uzynak, inçesagat oglanyň beren salamyny gadyrly alyp, saglyk-amanlyk soraşdy.

Emma ýaňky oglan beýleki oglanlar ýaly gazet-žurnala güýmenmedi-de Nurberdi aganyň ýánynda saklandy:

Nurberdi aga:

– Bally, Nyýazmämmet jan, biziň gözläp tapabilman ýöränimiz sen ýaly oglanlar, Dädeň – Gara başlygy gowy tanaýan – diýeninde oglan:

– Nurberdi däde, meni dädem Garadegišde doly orta mekdep bolmansoň Etrekde okamana ugratdy. Özümem tamdyra çalyp halk aýdymalaryny aýdan bolýan, Garadegišde Söýün dädem, Gulmämmet

dädem dagy öwretdiler. Şu wagt okuwdan boş bolamyzsoň, siziň yanyňza gaýdyberdim...

. . Bujagaz dogumlyja oglanjygyň aýdan sözleri ussat bagşyny begendirdi. Şonuň üçin hem:

-Oňarypsyň, Nyýazmammet jan- diýdi-de, Nurberdi aga golaýyndaky şkafda duran tamdyralaryň birini özi alyp, ýene birini ýaňky oglana uzadyp:

- Hany, Nyýazmammet jan, bilýänje aýdymalaryňdan maňa-da birki sanysyny aýdyp ber bakaly, diňläp goreýli – diýdi..

Ýaş bagşynyň iki üç aýdymyny diňläp görübem, halypa bagşy içki duýgusyny daşyna çykardy:

-Berekella, Nyýazmämmet jan, sen-ä hakyky bagşy ekeniň, bally! Ýöne biraz elini, diliňi düzlemeli. Bu duýdigim, çalýan sazyňy aýdýan aýdymyň bilen ýagşy utgaşdyrmaly, sazlamaly diýdigim bally. Ertirden başlap, şu ýere gatnap ugrarsyň.

Şeýlelik bilenem, täze gelen klasdaşy myself gün yrman pionerler öýüne – Nurberdi bagşynyň kružogyna gatnap ugrady. Köp wagt geçmänkä-de, ol dürlü konsertlerde aýdym aýdyp, çykyş edip il-günüň alkysyny aldy.

Şonuň üçin bolsa gerek, klasymyza onuň adyny «Bagşy» diýip tutuldy.

Orta mekdebi tamamlanymyza soňam ol biz bilen aragatnaşygy üzmedi. Häli şindi Etrege gelerdi, özem sataşman, çaylaşman gitmezdi. Onuň gelen günü etrekli deň-duşlary üçin ala-ýaz, şowhundy. Oglanlaryň biriniň öýüne üýşerdik, hezil edip aýdym-saz diňlärde, degişerdik, oglanlyk, okuwcy ýyllarmyzy ýatlaşardyk

Bagşycyligynyň daşyndan Nyýazmämmet neressäniň toyarda orta cykyp biline guşak guşanyp, göreş tutubermeside bardy, päliwandy, ýagyrnysy kän ýere degenlerden däldi. Maňlaýyna baýragy kän syltypdy neresse..

1985-nji ýylyň tomsunda orta mekdebi tamamlamagyzyň on baş-ýylliggy mynasyply dabara geçirdik. Klasdaşlarymyza, mugallymlarmyza joşup-joşup aýdym aýdyp berdi neresse şonda-da.

Bir gezegem Nyýazmämmet aýdym aýdanında asly Balkanyň arkajyndan Akguýy obasyndan Nebitdaga taksi sürüji bolup

işleýän Geldi Baýlyýew bar eken. Ol bagşyny halapdyr. Toý gutaran dessinede golayda boljak toýa çagyrypdyr, bagşy oň bilen ylalaşypdyr. Soň ol adam ýörüte gelip bagşyny uzak aralykdaky obalaryna toýa alyp gidipdir. Akguýa toýa baryp uzakly gije aýdym aýdypdyr. Şondan soň Balkanyň gaýrasyndaky obalaryň toý cakylygynyň yzy üzülmändir.

Ol bir gezek işi cykyp Aşgabada gidipdir. Ol ýerdäki tanyş-biliş oglanlara aýdym aýdyp hezil beripdir. Oglanlaryň biri Nyazmämmet neressä sesini radio ýazgy etdirmegi maslahat beripdir. Beýlekiler hem bu pikiri makullaýarlar-da geçýärler neressäniň daşyna. Nyýazmämmede olar bilen ylalaşmakdan başga ýol galmaýar. Şondan soň ol oglanlaryň biri Nyýazmämmedi göni Türkmenistanyň halk artisi, «Gaýrat» medalynyň eýesi Akmyrat Çaryýewiň ýanyna eltär. Ussat sazanda alys ýerden gelen ýaş bagşynyň bir-i ki aýdymny diňländen oňa syny oturýar, göwni ýetýär.

Sol ýerdenem sesini ýazgy etdirmek üçin ony radio alyp gidipdir.

Bu ýerde-de Akmyrat Çaryýewiň özi dutarda, Türkmenistanyň at gazanan artisi, merhum Alladurdy Çaryýarowyň gyjakda sazandalyk etmeklerinde Nyýazmämmet neressäniň aýdymalaryny ýazgy etmäge başlaýarlar. Ýazgyny-da şol gezek Türkmenistanyň halk artisi, merhum aýdymçy Annaberdi Atdanow edýan eken. Bagşydyr sazandalar birinji aýdymy tamamlapdyram welin aňyrdan Annaberdi neresse ylgap gelip:

—A-how, Akmyrat, seniň bu günbatarly bagşyň aýdym aýdanda ökjesini ýere urýar-la- diýipdir. Görülip oturysa Nyýazmämmet neresse sesi ýazylyp durka-da öñki endigi boýunça ökjesini ýere urup oturypdyr. Ol hem ses ýazyjy güýcli aparatura düşüp güñlenç ýaňlanýar eken. Onsoň atly ussatlar ýerli ýerden Nyýazmämmede aýdyp, düşündirip onuň «Bolmasa» «Ýigidiň» «Hoş gal indi» «Ýarym galdy» «Bolgaý sen» diýen aýdymalaryny ýazgy edipdirler. Sesini ýazdymaga ýene-de gelip durmagyny ak ýürekleri bilen sargapdyrlar.

Häzir şol ýazgy edilen aýdymalaryň başisi türkmen milli radiosynyň fondunda saklanyp, häli- şindi efire göýberilýär. Olar halk köpcüligi tarapyndan uly söýgi bilen, lezzet alyp

diňlenilýar, sarpalanýar.

Nyýazmämmet neressäniň toý-tomaşalarda, şagalaňlarda, aýdan aýdymalary magnit lentasyna edilen ýazgylary, etrekli, esengulyly balkanly adamlaryň birnäcesinde bolup, olar gymmat bahaly zat hökümide aýap saklanylýar, eý görülüýar.

Aýatda diri gezip ýörkä sesini köpüräk ýazgy etdirmegi barada kän aýdypdyk neressä. Emma ol känbir gulak gabartmazdy-da neresse, mydam aramyzda gezip ýörjek ýaly:

– Aý häzir garrap baramzok-la, ses ýazdymaga ýetişetis-le, enşalla- diýerdi-de bir güläýerdi.

Emma Hudaý tarapyn maňlaýna ýazylan ýazgyt başga bolup çykdy. 1987-nji ýylyň ýanwarynyň başynda otuz dokuz ýasynyň içinde Krasnowodsk şähetinde oblast hassahanasynda biwagt ýagty jahan bilen hoşlaşdy.

Nyýazmämmet neressäni soňky ýoluna ugratmaga Garadegiše Nurberdi aga pahyr bilen bileräk gidipdik. Şondan soň Etrege gaýdyp gelenimizde bolan gürrüňdeşlikde ussat bagşy şeýle diýipdi:

-Bally, siziň dostuňyz cyn bagşydy. Ondan tamam uludy. Onuň hakyky aýtmaly aýdymalary entek öñdedi. Aýdymy jany-teni bilen aýdardy, ýasama zady ýokdy. Aýdym aýdanda hemme zady ýerbe ýer, jaýba-jaý ederdi. Kähalatlarda käbir bagşylaryň edişleri ýaly aýdymy ýeňil kakyp göýberjek bolmazdy. Bu zatlar bolsa onuň hakyky kämilleşe ýetip ussatlyga gol bereniniň nyşanydyr. Arman ömri gysga ýazylan eken-dä neressäniň..

Nyýazmämmet neresse ýatlanylyp, onuň ady agza alynanda meniň gulagumda Nurberdi aganyň şol sözleri ýaňlanyp duran yaly boluberýar.

Sebäbi bu sözler geljegi uly ýiti zehiniň wagtyndan juda ir solmagyna halypa bagşynyň çäksiz gynanjydy, ýürek gyýylmasydy:

-Nyýazmämmet jan ýagşy kämilleşip, ilhalar bagşacylyga ýetişipdi, ondan yssatlygam daş däldi. Arman aramyzdan ir gitdi. Onuň hakyky aýtjak aýdymalary entek öñdedi.

Üns berseň Nyýazmämmet bagşynyň aýdym aýdyşy, bokurdagynda gaýnadyp-gaýnadyp joşgun bilen cykarýan sesi üýtgeşikdir, özbuluşlydyr. Özem aýdymy birhili, şähdiaçyk, şowhunly

Şüweleňli aýdýandyr. Aýdym aýdýanyň kimdigini görmeseň-de, hiç kimden soramasan-da, onuň Nyýazmämmet bagşydygy mese-mälimdir.

Bu sözler bolsa Türkmenistanyň at gazanan bagşywy Aşyr Gurbanowyň ýüreginden syzdyryp aýdan sözleri

Golaýda Nyýazmämmet neressäniň göbek gany sinen mähriban obasy Garadegiše bardym. Onuň öýünde duz dadyp, caý içdim.

Nyýazmämmet bagşynyň mukaddes ojagyny abraý bilen saklap oturan söwer ýary Ymsagül, Nyýazmämmet neressäniň maşgala agzalary, golaý-garyndaşlary bilen gürrüňdeş boldum.

Çaý başynda Nyýazmämmet neressäniň maşgalasyna galdyryp giden şahsy arhiwindäki zatlara ser saldym.

Özünüň zähmetde, bagşyçylykda gazanan üstünlikleri üçin berlen köp sanly sylaglaryň icinden ikisine Nyýazmämmet neresse aýratyn sarpa goýýar eken.

Olaryň biri oña 1964-nji ýylyň awgustynda şol wagtky TSSR-iň we TKP-nyň döredilmeginiň 40 ýylliygy mynasybetli gecirilen ceper höwesjeňleriň respublikan gözden gecirilişinde ýokary ýerine ýetirijilik ussatlygy üçin berilipdir. Şol Hormat Hatyna Türkmenistanyň öñki medeniýet ministri G.Seýitliýew gol cekipdir, gowşurypdyr.

Şol sylaglaryň biri bolsa gazanan ýokary zähmet üstünlikleri mynasybetli Nyyazmämmet neressä SSSR-iň lýotçik-kosmonawtlarynyň adynda 1985-nji ýylda iberilen gutlag haty. Ona kosmos gahrymanlarynyň biri gol cekipdir

Bu sylaglar barada gürrüň edip otyrkak, Nyýazmämmet neressäniň zähmet ýoly bilen baglanyşykly bir waka meniň hakydama geldi. Muny öýdäki oturanlara-da aýdyp berdim.

Ol Garadegiš obasyndaky şol wagtky » Sowet Türkmenistany» kolhozynda otçulyk brigadadyna ýolbaşçy bolup işlärdi. Ol işgärlerden talaby güýçlendirip, tertip-düzgüni berkidip brigadanyň işini gowy ýola goýmagyň hötdesinden gelen ýolbaşçy bolup, etrapda öñdebaryjylaryň hataryndady.

Şonda bir gezek ol neresse duşuşygymyzda janygyp:

—Garry dost, (ol neresse ikimize «dostuň könesi» diýen äheňde biri birimize şeýle ýüzlenerdik) bu iş meniň işim däl, Ýaman dilegçisi köp, meninem dost-ýarym, tanyş-bilişim kän. Ot hem ähli kişä gerekli bolsa-da açyk satylyp duran zat däl. Onsoň galýan bir görgä, düzgüni bozup-da bilemok, gelýan dilegçilieriň ýüzlerine urubam. Sürüji bolaýsam-a hezil bolardy. Çopanlaryň arasynda ilatyň agyz suwuny, mal suwlaryny ýetişdirip dursaň, onsoň olar senden razy bolardylaram, aljagymam alkyş bolardy..

Onsoňam garry dost, çopan goşunda, arassa açyk howa-da gara kündigi lakyrdadyp caý başynda hiňlenip, aýdym aýdyp berip, çopanlaryň göwnüni awlap alkyş almagyň lezzetem başga görünýär... - diýip işini üýtgedesi gelýänini aýdypdy neresse.

Hawa, merhum bagşy Nyýazmämmet Orazow, zehinli, ilhalar bagşylygynyň daşyndan şeýle kiçi göwünli, ak ýürekli, pes pälli adamdy. Olar ýaly adamlar bolsa ýatdan cykmaýarlar, mydama ýagşylykda ýatlanýarlar.

Özleri aýatda diri bolmasalar-da il-ulusyň ýüreginde mydamalyk ýasaýarlar.

Nurmuhammet AÝLAKOW.

«Balkan» gazeti, 1995 ý. Aýdym-saz sungaty